

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Katowicach

LKA.410.031.02.2017
P/17/106

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Katowicach
ul. Powstańców 29, 40-039 Katowice
T +48 32 784 42 00, F +48 32 784 42 30
lka@nik.gov.pl

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	P/17/106 – Wykonywanie obowiązków przez kuratorów sądowych ¹
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Katowicach
Kontroler	Beata Olejnik, specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKA/280/2017 z dnia 3 listopada 2017 r. (dowód: akta kontroli str. 1-2)
Jednostka kontrolowana	Sąd Rejonowy w Gliwicach ul. Powstańców Warszawy 23 44-101 Gliwice ²
Kierownik jednostki kontrolowanej	Rafał Baranek, Prezes Sądu Rejonowego w Gliwicach ³ (dowód: akta kontroli str. 125)

II. Ocena kontrolowanej działalności

Ocena ogólna

W celu prawidłowej i bezpiecznej realizacji zadań kuratorów sądowych, w SR zapewniono obsługę biurową oraz odpowiednie wyposażenie i warunki lokalowe dla Zespołów Kuratorskiej Służby Sądowej⁴, z wyjątkiem wydzielonego pomieszczenia do spotkań z podopiecznymi. Dwóch z sześciu aplikantów kuratorskich (a następnie kuratorów zawodowych) zatrudnionych w okresie objętym kontrolą, nie posiadało wymaganych zaświadczeń psychologicznych. W przypadku 93 z 94 kuratorów społecznych, powołanych w tym okresie, nie uzyskano zaświadczeń potwierdzających spełnienie wymogu zdolności ze względu na stan zdrowia do pełnienia obowiązków kuratora (w tym zaświadczeń psychologicznych). W okresie objętym kontrolą w ZKSS ds. karnych występowały przekroczenia obowiązujących standardów obciążenia pracą kuratorów zawodowych, jednakże sytuacja ta uległa znaczącej poprawie. Dziesięć zbadanych spraw było prowadzonych przez kuratorów sądowych rzetelnie i zgodnie z obowiązującymi przepisami, z wyjątkiem przypadku przetwarzania danych osobowych z naruszeniem obowiązujących w SR regulacji. Kuratorzy sądowi realizowali obowiązek podnoszenia kwalifikacji zawodowych. Efektywnie współpracowali również z podmiotami, których celem działania jest pomoc w społecznej readaptacji skazanych, oraz z samorządem i organizacjami społecznymi, które statutowo zajmują się opieką, wychowaniem, resocjalizacją, leczeniem i świadczeniem pomocy społecznej w środowisku otwartym. Kierownicy Zespołów sprawowali rzetelny nadzór nad działalnością kuratorów sądowych. W ZKSS terminowo i w zakresie uzasadnionym potrzebami sporządzano wymagane sprawozdania i informacje. Negatywny wpływ na wykonywanie zadań ZKSS mogą mieć problemy w funkcjonowaniu systemów informatycznych, jak również

¹ Kontrolą objęto lata 2014–2017 (do zakończenia kontroli) z uwzględnieniem okresu wcześniejszego, o ile miało to wpływ na realizację zadań w tych latach.

² W dalszej części SR lub *Jednostka*.

³ Powołany na stanowisko z dniem 10 listopada 2017 r. W okresie od 17 listopada 2015 r. do 9 listopada 2017 r. funkcję Prezesa SR pełniła Małgorzata Popiół, a do 16 listopada 2015 r. – Beata Majewska-Czajkowska.

⁴ Zwanym dalej „Zespołami” lub „ZKSS”.

przetwarzanie danych osobowych przez kuratorów społecznych z wykorzystaniem prywatnego sprzętu komputerowego.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Uregulowania i warunki techniczno-organizacyjne umożliwiające prawidłową realizację zadań kuratorów sądowych

Opis stanu faktycznego

1.1. Obszar właściwości miejscowej SR stanowiły miasta Gliwice, Knurów i Pyskowice oraz gminy Gierałtowice, Pilchowice, Rudziniec, Sośnicowice, Toszek oraz Wielowieś. Łączna powierzchnia właściwości miejscowej SR to ok. 709,4 km²⁵. W strukturze SR, w okresie prowadzenia niniejszej kontroli, funkcjonowały trzy ZKSS: I i III ds. karnych oraz II ds. rodzinnych i nieletnich. Siedzibą Zespołów był budynek SR przy ul. Powstańców Warszawy 23 w Gliwicach.

(dowód: akta kontroli str. 7; 107; 112-114; 131; 317-321)

W zarządzeniu Prezesa SR z dnia 20 marca 2017 r.⁶ w sprawie schematu organizacyjnego Sądu Rejonowego w Gliwicach postanowiono, że ZKSS podlegają bezpośrednio Prezesowi SR, a zakresy zadań określa zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 grudnia 2003 r. w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów sądowych oraz innych działów administracji sądowej⁷. Jak wyjaśnił Prezes SR, obowiązujące uregulowania dotyczące organizacji pracy SR (w formie zarządzenia Ministra Sprawiedliwości, zarządzenia⁸ Prezesa Sądu Okręgowego w Gliwicach⁹, regulaminu¹⁰ czy kodeksu¹¹) obejmują wszystkich jego pracowników, w tym również kuratorów zawodowych.

(dowód: akta kontroli str. 129-130; 176-300)

1.2. Zespoły kuratorskie zajmowały 17 pokoi usytuowanych na parterze, I i II piętrze budynku SR (w tym trzy stanowiące odrębne pomieszczenia Sekretariaty – po jednym dla ZKSS). Łączna powierzchnia zajmowanych pomieszczeń wynosiła 295,35 m². Powierzchnia użytkowa poszczególnych pokoi nie była mniejsza niż 12 m², zalecane w wytycznych wydanych przez Ministra Sprawiedliwości¹² (wahała się od 13 m² do 28,9 m²), a średnia powierzchnia użytkowa przypadająca na jednego kuratora zawodowego nie była mniejsza niż 6 m². Bezpieczeństwo pracy na terenie SR zapewniały: bramki do wykrywania metalu, ochrona fizyczna

⁵ Obliczenia własne z wykorzystaniem <https://www.google.pl/maps/place>.

⁶ Nr O.Kdr-01810-4/17.

⁷ Dz. Urz. MS Nr 5, poz. 22 ze zm.

⁸ Zarządzenie Prezesa Sądu Okręgowego w Gliwicach w sprawie wprowadzenia instrukcji kancelaryjnej i wykazu akt w Sądzie Okręgowym w Gliwicach i jednostkach podległych z 9 stycznia 2017 r., poprzedzone zarządzeniem z 10 maja 2012 r. (adm.0181-42/12) oraz zarządzenie Prezesa SO w Gliwicach w sprawie prowadzenia urządzeń ewidencyjnych w systemie biurowości sądowej w formie elektronicznej w Sądzie Okręgowym w Gliwicach oraz sądach rejonowych gliwickiego okręgu sądowego z 13 lutego 2017 r., poprzedzone zarządzeniem z 2 kwietnia 2014 r.

⁹ W dalszej części SO.

¹⁰ *Regulamin Pracy obowiązujący w Sądzie Rejonowym w Gliwicach* z dnia 12 czerwca 2015 r., poprzedzony regulaminem z dnia 16 kwietnia 2007 r. (zarządzenie adm.0181-7/07).

¹¹ *Kodeks Etyki pracowników Sądu Rejonowego w Gliwicach* wprowadzony zarządzeniem Prezesa SR z 12 marca 2012 r. (adm. 0181-9/12).

¹² *Wytyczne do projektowania budynków dla sądów powszechnych* z 22 października 2014 r.

przy wejściach do budynku, monitoring wizyjny obejmujący zasięgiem korytarze SR, przyciski alarmowe zamontowane w pokojach 002 i 004¹³.

ZKSS nie dysponowały wydzielonymi pomieszczeniami do spotkań z podopiecznymi, w tym pomieszczeniami przystosowanymi do przeprowadzania czynności z udziałem nieletnich, chociaż, jak wyjaśnili Kierownicy ZKSS, problem ten był zgłaszany zarówno Prezesowi Sądu, jak i Administratorowi Bezpieczeństwa Informacji¹⁴. Jak dalej wyjaśnili, ma on ulec rozwiązaniu z chwilą wyremontowania budynku pozyskanego na potrzeby SR, jednakże termin remontu nie został jeszcze ustalony.

Kierownicy ZKSS wyjaśnili również, że w takiej sytuacji kuratorzy starali się zapewnić intymność oraz poszanowanie prywatności w trakcie spotkań z podopiecznymi poprzez: przyjmowanie stron pojedynczo; powstrzymywanie się od rozmów telefonicznych w czasie gdy inny kurator w tym samym pokoju przyjmuje stronę; prowadzenie rozmów wyciszonym głosem; układanie dyżurów kuratorom tak, by każdy kurator przynajmniej jeden dzień w tygodniu pracował sam w pokoju; korzystanie z pokoi Kierowników w sytuacjach szczególnych.

Na systemy informatyczne wykorzystywane przez kuratorów ZKSS składały się w 2014 r. systemy: SAWA, *Zimbra*¹⁵, LH¹⁶, NOE-SAD¹⁷, PESEL-SAD¹⁸, LEX, KRK¹⁹, SDE²⁰, od 2015 r. dodatkowo *Internet*, od 2016 r. bazę informatyczną kuratorów rozszerzono o systemy *Legalis*²¹ i *Sharepoint*²², a od 2017 r. uruchomiono system poczty centralnej *Outlook Web App*.

Kierownicy ZKSS, wyjaśnili, że pomimo bieżącego zgłaszania producentom braków i niedociągnięć, występują problemy z obsługą aplikacji wykorzystywanych przez I i III ZKSS pn. „Kuratela dla dorosłych” oraz przez II ZKSS ds. rodzinnych i nieletnich pn. „Currenda”. Problemy te dotyczyły przede wszystkim: braku możliwości filtrowania danych według potrzeb zarządczych, wykazywaniu błędów podczas pobierania statystycznych danych historycznych, w tym dotyczących obciążenia pracą poszczególnych kuratorów, wykazywaniu niekompletnych, a czasem niezgodnych danych, będących podstawą do sporządzenia sprawozdań MS-40. Stąd, jak wyjaśnili Kierownicy ZKSS, pomimo posiadania ww. oprogramowania wspierającego, są oni zmuszeni niejednokrotnie posiłkować się dodatkowo arkuszem kalkulacyjnym EXCEL.

(dowód: akta kontroli str. 115-119; 1048-1051; 1076-1079; 1081; 1083-1085; 1366-1367)

¹³ I ZKSS.

¹⁴ W dalszej części *ABI*.

¹⁵ Poczta wewnętrzna.

¹⁶ Poczta zewnętrzna.

¹⁷ Dostęp do Centralnej Bazy Danych Osób Pozbawionych Wolności umożliwia uprawnionym pracownikom sądów powszechnych wszystkich instancji wyszukanie informacji o osadzonym, np. jednostce penitencjarnej, do której osadzony został przyjęty, przyczynie i dacie jego przyjęcia do jednostki.

¹⁸ Dostęp do zbioru Powszechnego Elektronicznego Systemu Ewidencji Ludności Ministerstwa Spraw Wewnętrznych udostępniony dla upoważnionych pracowników sądów powszechnych umożliwia weryfikację danych osobowych uczestników postępowań sądowych.

¹⁹ Dostęp do zbioru Krajowego Rejestru Karnego.

²⁰ Kontrolowanie skazanego przebywającego poza zakładem karnym przy użyciu elektronicznej aparatury monitorującej.

²¹ System informacji prawnej.

²² Rozwiązanie internetowe umożliwiające tworzenie, publikowanie i zarządzanie informacjami, dokumentami i procesami zachodzącymi w przedsiębiorstwie.

1.3. W badanym okresie, kuratorzy sądowi zwracali się, za pośrednictwem Dyrektora Oddziału Gospodarczego SR, z wnioskami dotyczącymi zakupów rzeczowych w postaci narkotestów, odkażaczy do rąk, urządzeń do odstraszenia psów. Powyższe zrealizowano, poprzez zakupienie w badanym okresie 31 narkotestów, 34 odkażaczy do rąk, 32 urządzeń do odstraszenia psów oraz 34 sygnalizatorów GPS w ramach wdrażania programu „Bezpieczny kurator”. Ponadto, Kierownik II ZKSS dwukrotnie w 2014 r. i trzykrotnie w 2017 r. wnioskował o przydzielenie pracownika obsługującego Sekretariat. Skutkiem złożonych przez niego wniosków było ustabilizowanie obsługi Sekretariatu II ZKSS, poprzez przydzielenie na stałe z dniem 15 września 2017 r. pracownika do obsługi Sekretariatu w pełnym wymiarze czasu pracy.

(dowód: akta kontroli str. 130-131; 301-316)

1.4. W celu zapewnienia bezpieczeństwa danych osobowych przetwarzanych w SR, w tym przetwarzanych przez kuratorów zawodowych i społecznych, w kwietniu 2012 r. Prezes SR wprowadził do użytku służbowego dokumentację określającą zasady dotyczące bezpieczeństwa zbiorów danych osobowych przetwarzanych w siedzibie SR, stanowiącą politykę bezpieczeństwa informacji, tj. *Politykę bezpieczeństwa danych osobowych Sądu Rejonowego w Gliwicach* wraz z załącznikami²³ (w tym załącznik nr 12 *Instrukcja zabezpieczenia danych osobowych dla kuratorów społecznych ustanowionych w Sądzie Rejonowym w Gliwicach*). W dokumentacji tej określono środki techniczne i organizacyjne dla zachowania bezpieczeństwa przetwarzania danych osobowych z użyciem prywatnego sprzętu komputerowego przez kuratorów społecznych, obligując ich do złożenia oświadczenia o zapoznaniu się z obowiązującymi w SR regulacjami w zakresie przetwarzania danych osobowych, a w przypadku kiedy kurator społeczny nie korzystał z oprogramowania szyfrującego wykorzystywanego w SR – do przedłożenia Kierownikowi ZKSS dokumentacji technicznej programu szyfrującego, którym zabezpiecza dane osobowe wraz z oświadczeniem o stosowaniu takiego programu zgodnie z instrukcją w sposób gwarantujący kryptograficzne zabezpieczenie danych osobowych (jeśli przetwarza dane osobowe przy pomocy urządzenia, które jest podłączone do sieci Internet) albo oświadczenia o wykonywaniu czynności kuratora przy pomocy urządzenia, które nie jest podłączone do sieci *Internet*.

Zarządzenia Administratora Systemów Informatycznych określały zasady korzystania ze służbowych komputerów przenośnych²⁴ oraz procedurę niszczenia dokumentów zawierających dane osobowe, informacje niejawne bądź tajne²⁵.

W dniu 1 kwietnia 2017 r. w sądach powszechnych, w tym w SR, uruchomiono usługę wspólną w postaci poczty centralnej; 29 maja 2017 r. wydano zarządzenie²⁶ (wdrażane przez Oddział Informatyczny SR), dotyczące obowiązku wprowadzenia zabezpieczeń kryptograficznych na nośnikach danych, a w dniu 27 października 2017 r. – zarządzenie²⁷ zobowiązujące pracowników Jednostki, w tym kuratorów sądowych, do odbycia szkolenia e-learningowego z zakresu ochrony danych osobowych.

(dowód: akta kontroli str. 128-129; 133-174)

²³ Zarządzenie Prezesa SR z 17 kwietnia 2012 r. w sprawie wprowadzenia do użytku służbowego dokumentacji określającej zasady dotyczące bezpieczeństwa zbiorów danych osobowych przetwarzanych w siedzibie Sądu Rejonowego w Gliwicach.

²⁴ Zarządzenie Administratora Systemów Informatycznych nr 1/12.

²⁵ Zarządzenie Administratora Systemów Informatycznych nr 2/12.

²⁶ ABI-012-21/17.

²⁷ ABI-832-21/17.

Uwagi dotyczące
badanej działalności

W SR nadzór nad przetwarzaniem przez kuratorów społecznych danych osobowych przy użyciu prywatnych nośników informatycznych był jednak niewystarczający, co opisano poniżej w pkt 3 w sekcji *Ustalono nieprawidłowości*.

1. NIK zwraca uwagę, że występujące problemy w funkcjonowaniu systemów informatycznych wykorzystywanych przez kuratorów ZKSS, mogą powodować obniżenie poziomu efektywności realizowanych zadań i rzetelności danych wykazywanych w sprawozdaniach.

2. NIK zwraca również uwagę, że realizacja zadań kuratorów sądowych wiąże się z przetwarzaniem danych osób, które zostały oddane kuratorowi pod nadzór czy dozór, a dane te często są danymi wrażliwymi, zdefiniowanymi w art. 27 ust. 1 ustawy z 29 sierpnia 1997 roku o ochronie danych osobowych²⁸. W toku kontroli ustalono, że kuratorzy społeczni, wykonując swoje obowiązki związane z przetwarzaniem danych osobowych, mogli wykorzystywać prywatny sprzęt komputerowy. Takie rozwiązanie, zdaniem NIK, stwarza ryzyko niezapewnienia bezpieczeństwa przetwarzania tych danych.

Ocena cząstkowa

W celu realizacji zadań kuratorów sądowych, w Sądzie zapewniono odpowiednie wyposażenie i warunki lokalowe dla ZKSS, z wyjątkiem wydzielonego pomieszczenia do spotkań z podopiecznymi. Negatywny wpływ na wykonywanie zadań kuratorów sądowych mogą mieć jednak problemy w funkcjonowaniu systemów informatycznych, jak również przetwarzanie danych osobowych przez kuratorów społecznych z wykorzystaniem prywatnego sprzętu komputerowego.

2. Organizacja pracy kuratorów sądowych w związku z wykonywaniem nałożonych zadań

Opis stanu
faktycznego

2.1. Stosownie do art. 42 ust. 2 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o kuratorach sądowych²⁹, obsługę biurową ZKSS zapewniały sekretariaty utworzone w 2008 r. i 2011 r. przez Prezesa SR³⁰, wraz z pracownikami zatrudnionymi do ich obsługi. Nadzór nad prawidłową realizacją zadań przez sekretariaty prowadzili Kierownicy ZKSS.

Podziału zakresu właściwości terytorialnej pomiędzy I i III ZKSS ds. karnych dokonano zarządzeniem Kierownika Zespołu z 4 lutego 2010 r., w związku z utworzeniem 1 marca 2010 r., zarządzeniem Prezesa SO z 28 stycznia 2010 r., III ZKSS. Od tego czasu nie dokonano zmian w zakresie właściwości terytorialnej ww. Zespołów.

Podziału rejonów pomiędzy poszczególnych kuratorów zawodowych i przydziału im spraw przez Kierowników Zespołów dokonano mając na uwadze w pierwszej kolejności równomierne obciążenie obowiązkami tj. z uwzględnieniem liczby spraw wpływających, a także mobilności i odległości od miejsca stałego zamieszkania, z zachowaniem zasady by kurator nie zamieszkiwał w rejonie mu przydzielonym. W drugiej kolejności na przydział spraw wpływ miały opinie i indywidualne preferencje kuratorów przy podejmowaniu nowych spraw z zachowaniem zasady równomiernego obciążenia pracą. Ustalony podział terytorialny dla poszczególnych kuratorów w okresie kontrolowanym nie uległ istotnym zmianom. Jak wyjaśnili

²⁸ Dz. U. z 2016 r., poz. 922 ze zm.

²⁹ Dz. U. z 2014 r., poz. 795 ze zm. W dalszej części *ustawa o kuratorach sądowych*.

³⁰ Sekretariat I ZKSS ds. karnych utworzono z dniem 1 lipca 2008 r. Sekretariaty II ZKSS ds. rodzinnych i nieletnich i III ZKSS ds. karnych utworzono z dniem 1 października 2011 r.

Kierownicy Zespołów, w przypadku długotrwałej absencji chorobowej któregoś z kuratorów, podział obowiązków osoby nieobecnej następował pomiędzy pozostałych pracowników z zachowaniem ww. zasad.

Najbardziej oddalonymi od siedziby ZKSS miejscami wykonywania czynności przez kuratorów zawodowych były: Kotulin w gminie Toszek, Czarków w gminie Wielowieś (33 km), Stanica w gminie Pilchowice (19,3 km) i Bargłówka w gminie Sośnicowice (17,4 km).

(dowód: akta kontroli str. 8-9; 46; 71; 95; 107; 320-321; 416-452; 1315; 1331; 1345)

2.2. W SR w latach 2014–2016 (stan na koniec roku) i 2017 r. (stan na 30 września):

- limit etatów kuratorskich wynosił w latach 2014–2015 31, a w latach 2016–2017 32 etaty;
- rzeczywista obsada etatowa, w tym kierowników Zespołów, wynosiła w latach 2014–2016 odpowiednio 31³¹, 30³² i 32³³ zatrudnionych, a w 2017 r. – 31³⁴;
- obsada średniokresowa³⁵ kuratorów zawodowych wynosiła odpowiednio: 26,46; 24,85; 25,61; i 24,12;
- na stanowiskach obsługujących sekretariaty ZKSS limit etatów wynosił: cztery i pół etatu w latach 2014–2015, cztery etaty w 2016 r. i pięć etatów w 2017 r.;
- rzeczywista obsada etatowa obsługi biurowej wyniosła cztery i pół etatu w latach 2014–2016 i 5 etatów w 2017 r.;
- obsada średniokresowa obsługi biurowej wynosiła odpowiednio 3,44; 3,37; 3,55; 3,85.

(dowód: akta kontroli str. 325-332)

2.3. W okresie objętym kontrolą (według stanu na 30 września w poszczególnych latach) liczba spraw prowadzonych przez kuratorów zawodowych w I i III ZKSS³⁶ (wykonujących orzeczenia w sprawach karnych) wynosiła odpowiednio:

a) w przypadku Kierowników Zespołów:

- w 2014 r. 86³⁷ i 36³⁸;

³¹ Z tego: 12 zatrudnionych na stanowisku kuratora specjalisty, 10 zatrudnionych na stanowisku starszego kuratora zawodowego i dziewięciu zatrudnionych na stanowisku kuratora zawodowego.

³² Z tego: 11 zatrudnionych na stanowisku kuratora specjalisty, 10 zatrudnionych na stanowisku starszego kuratora zawodowego i dziewięciu zatrudnionych na stanowisku kuratora zawodowego.

³³ Z tego: 12 zatrudnionych na stanowisku kuratora specjalisty, 10 zatrudnionych na stanowisku starszego kuratora zawodowego i 10 zatrudnionych na stanowisku kuratora zawodowego.

³⁴ Z tego: 11 zatrudnionych na stanowisku kuratora specjalisty, 10 zatrudnionych na stanowisku starszego kuratora zawodowego i 10 zatrudnionych na stanowisku kuratora zawodowego.

³⁵ Faktyczne dni świadczenia pracy w danym okresie statystycznym po odliczeniu okresów nieobecności w pracy (zwolnień lekarskich, urlopów).

³⁶ Kierownik II ZKSS ds. rodzinnych i nieletnich SR, w okresie prowadzenia czynności kontrolnych nie był w stanie przedstawić rzetelnych danych dotyczących obciążenia pracą poszczególnych kuratorów zawodowych w latach 2014–2017, ze względu na brak możliwości wygenerowania prawidłowych danych statystycznych z systemu „Currenda”. Błąd w funkcjonowaniu oprogramowania został przez służby informatyczne SR zgłoszony autorom programu drogą elektroniczną w dniu 14 listopada 2017 r. Wstępny termin usunięcia zgłoszonego problemu autor oprogramowania określił na I kwartał 2018 r.

³⁷ Z tego: osiem dozorów własnych (w tym sprawy prowadzone w ramach systemu dozoru elektronicznego *sde*, dotyczące: wykonywania kary pozbawienia wolności, wykonywania środków karnych i wykonywania środków zabezpieczających), 37 dozorów powierzonych i 41 innych spraw (w tym sprawy zawieszono dotyczące wykonywania kary ograniczenia wolności oraz pracy społecznie użytecznej orzeczonej na podstawie art. 45 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy, Dz. U. 2017 r., poz. 665 ze zm., dalej *kkw*, sprawy z zakresu sprawowania kontroli nad wykonaniem obowiązków przez skazanego w okresie próby bez dozoru, przygotowania

- w 2015 r. 124³⁹ i 77⁴⁰;
- w 2016 r. 180⁴¹ i 57⁴²;
- w 2017 r. 121⁴³ i 51⁴⁴;

b) w pozostałych przypadkach:

- w 2014 r. od 200 do 263 w I ZKSS i od 153 do 238 w III ZKSS;
- w 2015 r. od 198 do 230 w I ZKSS i od 10 do 246 w III ZKSS;
- w 2016 r. od 163 do 200 w I ZKSS i od 136 do 207 w III ZKSS;
- w 2017 r. od 117 do 160 w I ZKSS i od 133 do 175 w III ZKSS.

W okresie objętym kontrolą (według stanu na 30 września w poszczególnych latach) średnia liczba spraw prowadzonych przez kuratora zawodowego w I i III ZKSS (z wyłączeniem Kierowników Zespołów) wynosiła odpowiednio:

- w 2014 r. 235 i 199;
- w 2015 r. 216 i 187;
- w 2016 r. 180 i 177;
- w 2017 r. 138 i 154.

Biorąc pod uwagę 16⁴⁵ kuratorów I i III ZKSS (w tym dwóch Kierowników), według stanu na 30 września wszystkie górne limity, ustalone w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 9 czerwca 2003 r. w sprawie standardów obciążenia pracą kuratora zawodowego⁴⁶, były przestrzegane:

- w 2014 r. w przypadku Kierowników ww. Zespołów;
- w 2015 r. i 2017 r. w przypadku dwóch kuratorów (w tym Kierownika III ZKSS);
- w 2016 r. w przypadku Kierownika III ZKSS.

W pozostałych przypadkach przekroczono obowiązujące limity, co opisano poniżej w sekcji *Ustalone nieprawidłowości*.

(dowód: akta kontroli str. 453-462; 464)

Na podstawie próby 10 celowo wybranych kuratorów społecznych SR (z tego pięciu dla dorosłych i pięciu rodzinnych) ustalono, że w okresie objętym kontrolą (według stanu na 30 września) liczba dozorów lub nadzorów prowadzonych przez każdego z nich wynosiła od pięciu do 10, a zatem nie przekroczono limitu określonego w art. 87 ust. 2 ustawy o kuratorach sądowych (tj. 10 dozorów lub nadzorów).

(dowód: akta kontroli str. 556-565)

2.4. W okresie objętym kontrolą Prezes SO zatrudnił w SR na stanowiskach aplikantów i kuratorów zawodowych sześć osób. Do pełnienia funkcji kuratorów społecznych Prezes SR powołała 94 osoby.

(dowód: akta kontroli str. 1260-1300)

skazanego do zwolnienia z zakładu karnego oraz nadzory wykonywane na podstawie art. 181a § 2 kkw, sprawy zawieszono w postępowaniu wykonawczym).

³⁸ Z tego: 10 dozorów własnych (w tym sprawy prowadzone w ramach *sde* wykazane w sprawozdaniu MS-S40 w części I, dział 1 w pozycjach 19-21); 13 dozorów powierzonych i 13 innych spraw (jw.).

³⁹ Z tego: 11 dozorów własnych (w tym *sde*), siedem dozorów powierzonych i 106 innych spraw (jw.).

⁴⁰ Z tego: 13 dozorów własnych (w tym *sde*), 33 dozory powierzone i 31 innych spraw (jw.).

⁴¹ Z tego: 10 dozorów własnych (w tym *sde*), 18 dozorów powierzonych i 152 inne sprawy (jw.).

⁴² Z tego: 13 dozorów własnych (w tym *sde*), 13 dozorów powierzonych i 31 innych spraw (jw.).

⁴³ Z tego: dwa dozory własne (w tym *sde*), 4 dozory powierzone oraz 115 innych spraw (jw.).

⁴⁴ Z tego: 11 dozorów własnych (w tym *sde*), 18 dozorów powierzonych i 22 inne sprawy (jw.).

⁴⁵ Nie wliczono kuratorów długotrwale nieobecnych w pracy.

⁴⁶ Dz. U. Nr 116, poz. 1100. W dalszej części *rozporządzenie w sprawie obciążenia pracą*.

W wyniku badania zgromadzonej w teczkach akt osobowych dokumentacji 10 kuratorów sądowych SR⁴⁷ ustalono, że:

- kuratorzy zawodowi spełniali wymogi określone w art. 5 ust. 1 ustawy o kuratorach sądowych, a Kierownicy ZKSS – dodatkowo wymogi określone w art. 40 ust. 2 ww. ustawy;
- kuratorzy społeczni spełniali wymogi określone w art. 84 ust. 1 ustawy o kuratorach sądowych;

z wyjątkiem wymogu, o którym mowa w art. 5 ust. 1 pkt 3 ustawy o kuratorach sądowych (zdolność do pełnienia obowiązków kuratora ze względu na stan zdrowia), albowiem jego spełnienie nie zostało w niektórych przypadkach potwierdzone w stosownych zaświadczeniach.

(dowód: akta kontroli str. 112-114; 333-391; 1260-1309)

2.5. Kuratorzy zawodowi SR w Gliwicach, stosownie do wymogu wynikającego z art. 10 ustawy o kuratorach sądowych, podnosili swoje kwalifikacje zawodowe, uczestnicząc w różnych formach szkolenia dotyczących zagadnień związanych z wykonywaniem ich pracy jak również zmian w przepisach obowiązujących. W latach 2014–2017 (do 30 września) kuratorzy zawodowi SR w Gliwicach wzięli udział w 68 szkoleniach podnoszących ich kwalifikacje, z tego: 19 w 2014 r., 16 w 2015 r., 16 w 2016 r. i 17 w trzech kwartałach 2017 r. W szkoleniach tych uczestniczyło odpowiednio 29⁴⁸, 21⁴⁹, 22⁵⁰ i 14⁵¹ kuratorów zawodowych zatrudnionych w SR. Spośród powyższych szkoleń, dziewięć (13%) zorganizowała Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury, z tego jedno⁵² w 2014 r., dwa⁵³ w 2015 r., trzy⁵⁴ w 2016 r. i trzy⁵⁵ w trzech kwartałach 2017 r. W szkoleniach tych uczestniczyło 12 kuratorów zawodowych zatrudnionych w SR.

Realizując zadanie wynikające z art. 41 ust. 1 pkt 8 ustawy o kuratorach sądowych, Kierownicy ZKSS zorganizowali w latach 2014–2017 łącznie 33 szkolenia dla kuratorów społecznych (udokumentowanych listami obecności), z tego dziewięć⁵⁶ w 2014 r., 14⁵⁷ w 2015 r., sześć⁵⁸ w 2016 r. i cztery⁵⁹ w trzech kwartałach 2017 r.

⁴⁷ Z tego czterech kuratorów pełniących w okresie objętym kontrolą funkcję Kierowników Zespołów oraz celowo dobranych dwóch kuratorów zawodowych i czterech kuratorów społecznych.

⁴⁸ Wszystkich z ośmiu z I ZKSS, 12 z 14 z II ZKSS, wszystkich z dziewięciu z III ZKSS.

⁴⁹ Wszystkich z ośmiu z I ZKSS, sześciu z 13 z II ZKSS, siedmiu z dziewięciu z III ZKSS.

⁵⁰ Siedmiu z dziewięciu z I ZKSS, sześciu z 14 z II ZKSS, wszystkich z dziewięciu z III ZKSS.

⁵¹ Ośmiu z dziewięciu z I ZKSS, trzech z 13 z II ZKSS, trzech z dziewięciu z III ZKSS.

⁵² Tematyka szkolenia: „Wybrane zagadnienia z metodyki pracy kuratora sądowego dla dorosłych”.

⁵³ Tematyka szkoleń: „Rola kuratora sądowego dla dorosłych po wejściu w życie z dniem 1 lipca 2015 r. zmian w k.k. i k.w.”; „Szkolenie dla zawodowych kuratorów sądowych z zakresu mediacji i przeciwdziałaniu przemocy domowej”.

⁵⁴ Tematyka szkoleń: „Nowy model postępowania przygotowawczego oraz sądowego w postępowaniu karnym”; „Wybrane zagadnienia z metodyki pracy kuratora sądowego i rodzinnego kuratora sądowego”; „Wykonywanie orzeczeń w sprawach karnych i świetle zmian w kkw”.

⁵⁵ Tematyka szkoleń: „Psychologiczne aspekty pracy kuratora zawodowego”; „System dozoru elektronicznego”; „Wykonywanie orzeczeń w sprawach karnych w świetle zmian w kkw”.

⁵⁶ Tematyka szkoleń: „Cele i zadania Ośrodka Interwencji Kryzysowej w Gliwicach: procedura Niebieskiej Karty; bieżące problemy i uwagi dotyczące prowadzenia dokumentacji”; „Problemy uzależnień – nowe rozwiązania w terapii uzależnień”; „Szkolenie wstępne dla nowo powołanych kuratorów społecznych”; „Rola i obowiązki kuratora sądowego na tle przepisów prawa karnego wykonawczego. Omówienie bieżącej dokumentacji. Problematyka związana z przemocą w rodzinie”; „Omówienie ustawy o wspieraniu Rodziny i Pieczy Zastępczej oraz omówienie zmian w Ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich”.

⁵⁷ Tematyka szkoleń: „Zadania kuratora sądowego dla dorosłych po wejściu w życie zmian w Kodeksie Karnym i Kodeksie Karnym Wykonawczym z dn. 1 lipca 2015 r.”; „Dialog motywacyjny: sztuka motywowania – metody skutecznej pracy z osobą uzależnioną i sprawcą przemocy”;

W szkoleniach tych uczestniczyło odpowiednio 279, 267, 170 i 57 kuratorów społecznych. Kuratorzy zawodowi, w tym Kierownicy ZKSS, prowadzili również szkolenia wstępne kuratorów społecznych, zapoznając ich z obowiązującymi przepisami, w tym również dotyczącymi ochrony danych osobowych oraz instruktarze indywidualne, uwzględniając przy tym wyniki przeprowadzanych okresowo (na podstawie przepisów rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 czerwca 2016 r. w sprawie sposobu i trybu wykonywania czynności przez kuratorów sądowych w sprawach karnych wykonawczych⁶⁰) kontroli prawidłowości i efektywności spraw prowadzonych przez kuratorów społecznych.

W latach 2014–2017 (do dnia 30 września) Kierownicy ZKSS, mając na względzie obowiązek ciągłego dokształcania się i podnoszenia kwalifikacji przez kuratorów zawodowych, skierowali do Prezesa SR 13 wniosków o sfinansowanie szkoleń⁶¹, w tym dwa⁶² zostały rozpatrzone negatywnie ze względu na wysoki koszt oraz wytyczne Ministra Sprawiedliwości⁶³ dotyczące ujednoczenia zasad organizowania szkoleń przez sądy powszechne.

Na podnoszenie kwalifikacji zawodowych kuratorów sądowych zatrudnionych w SR, w okresie objętym kontrolą, wydatkowano 29.940,66 zł, z tego: w 2014 r. – 8.414,59 zł, w 2015 r. – 9.296,88 zł, w 2016 r. – 9.701,04 zł i w 2017 r. (do 30 września 2017 r.) – 2.528,15 zł.

(dowód: akta kontroli str. 326-328; 466-553; 668-689; 709-730; 781-805; 812-850; 871-886; 1214)

2.6. Prezes SR wyjaśnił, że żaden akt prawny nie reguluje funkcji zastępcy Kierownika ZKSS, stąd Kierownicy ZKSS wskazują osobę zastępującą ich w czasie kiedy są nieobecni, określając na dany rok kalendarzowy zakresy obowiązków kuratorów zawodowych.

(dowód: akta kontroli str. 131)

2.7. W okresie objętym kontrolą miały miejsce cztery przypadki agresji w stosunku do kuratorów pełniących swoje obowiązki, z tego trzy przypadki ataku zwierząt domowych⁶⁴ i jeden przypadek naruszenia nietykalności cielesnej⁶⁵. W celu

„Podstawy samoobrony i zagrożenia związane z wykonywaniem funkcji kuratora społecznego”;
„Szkolenie wstępne dla nowo powołanych kuratorów społecznych”;

⁵⁸ Tematyka szkoleń: „Szkolenie dla kuratorów społecznych dot. rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 czerwca 2016 r. w sprawie sposobu wykonywania czynności przez kuratorów sądowych w sprawach karnych wykonawczych”; „Mediacja w sprawach karnych i nieletnich. Współczesne formy niewolnictwa. Prostytcja młodzieży i dorosłych”; „Kwalifikowanie do grup ryzyka ze szczególnym uwzględnieniem dotychczasowej karalności – omówienie problemów”.

⁵⁹ Tematyka szkoleń: „Szkolenie dla kuratorów społecznych dot. rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 czerwca 2016 r. w sprawie sposobu wykonywania czynności przez kuratorów sądowych w sprawach karnych wykonawczych”; „Omówienie zagadnień wynikających z zaleceń po wizytacji i lustracji ZKSS dotyczących obowiązków kuratora sądowego wobec dozorowanych zakwalifikowanych do grupy ryzyka „C”, kontrola realizacji obowiązków probacyjnych – omówienie technik weryfikowania informacji”; „Sprawozdanie z przebiegu dozoru – właściwa ocena przebiegu dozoru”.

⁶⁰ Dz. U. z 2016 r. poz. 969. W dalszej części *rozporządzenie w sprawie wykonywania czynności w sprawach karnych wykonawczych*.

⁶¹ Jeden wniosek w 2014 r.; sześć wniosków w 2015 r., cztery wnioski w 2016 r. i dwa wnioski w 2017 r.

⁶² Z dnia 26 września 2016 r. – szkolenie pięciodniowe w Zakopanem pn. „Praca kuratora sądowego w 2017 r. w świetle obowiązujących zmian oraz nowych inicjatyw legislacyjnych Ministerstwa Sprawiedliwości” oraz z dnia 30 marca 2017 r. – szkolenie czterodniowe w Juracie pn. „Nowe wyzwania w pracy kuratora sądowego w 2017 r. w świetle obowiązujących zmian”.

⁶³ Pismo Ministra Sprawiedliwości Nr DB-III-311-307/16 z dnia 29 września 2016 r.

⁶⁴ Do ataków zwierząt domowych na kuratorów podczas wykonywania przez nich czynności służbowych doszło: w marcu 2014 r. (rana kąsana uda oraz zniszczone spodnie), w grudniu 2015 r.

zminimalizowania ich skutków, jak wyjaśnił Prezes SR, zaopatrzone kuratorów sądowych w odstraszacze psów. Ponadto (na wniosek kuratorów) 14 września 2017 r. podpisano umowę o świadczenie usług monitorowania bezpieczeństwa pracy w terenie kuratorów sądowych („Bezpieczny kurator”), za pomocą urządzeń GPS i przycisków alarmowych połączonych z centrum monitoringu, umożliwiających lokalizację osoby, rejestrację dźwięku ze zdarzenia i wezwanie grupy interwencyjnej (usługi te polegały również na gotowości reakcji, w razie nadania sygnału alarmowego przez kuratora).

(dowód: akta kontroli str. 131-132; 301-311; 322-324; 1049; 1077; 1084)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. W objętych badaniem I i III ZKSS (16 kuratorów zawodowych w każdym roku⁶⁶, w tym Kierownicy Zespołów), prowadzenie w latach 2014–2017 (do 30 września) spraw w liczbie większej od standardu określonego w rozporządzeniu w sprawie obciążenia pracą stwierdzono w przypadku:

- 12 (75%) kuratorów zawodowych w 2014 r. i sześciu (38%) w latach 2015–2016 (dotyczy spraw dozorów własnych dla których górny limit wynosi 35);
- 13 (81%) kuratorów zawodowych w latach 2014–2015, 11 (69%) w 2016 r. i dwóch (13%) w 2017 r. (dotyczy spraw dozorów powierzonych, dla których górny limit wynosi 60);
- 14 (88%) kuratorów zawodowych w latach 2014–2016 i 13 (81%) w 2017 r. (dotyczy innych spraw niż ww., dla których górny limit wynosi 50).

Konsekwencją przekroczenia powyższych limitów, było przekroczenie limitów łącznego obciążenia sprawami (do 120), w tym sprawami własnymi (do 50), co stwierdzono w przypadku 14 (88%) kuratorów zawodowych w latach 2014–2015 i w 2017 r. oraz 15 (94%) w 2016 r. Limit łącznego obciążenia pracą przekroczono średnio o 94 sprawy w 2014 r., 87 w 2015 r., 65 w 2016 r. i 26 w 2017 r. Ponadto, w przypadku jednego kuratora zawodowego w 2017 r. limit łącznego obciążenia sprawami nie był przekroczony, jednakże przekroczony był limit łącznego obciążenia sprawami własnymi.

(dowód: akta kontroli str. 453-460; 1248)

Kurator Okręgowa wyjaśniła: *„Obciążenie poszczególnych zespołów jest przeze mnie wnikliwie analizowane po każdym rocznym i półrocznym wykazie danych statystycznych. Oprócz obciążenia stałymi czynnościami przypadającymi na etat kuratora analizuję również tzw. „obciążenie średniokresowe” oraz rozległość terenu w danym Zespole, liczbę wywiadów środowiskowych. Wszystkie te czynniki uwzględniam przy dokonywaniu ewentualnych rozsad etatów w ramach okręgu.”* Dalej wyjaśniła, że konsekwencją podjętych przez nią działań było dokonanie przeniesień z pionu rodzinnego do pionu karnego, z czego jednym etatem zasilono

(zgłoszenie faktu pogryzienia Państwowemu Powiatowemu Inspektorowi Sanitarnemu w Rybniku, poddanie psa obserwacji weterynaryjnej) oraz w marcu 2017 r. (pogryzienie zakwalifikowano jako potencjalnie wypadkowe, gdyż nie spełniało warunków formalnych wypadku przy pracy – brak uszczerbku na zdrowiu).

⁶⁵ Do naruszenia nietykalności cielesnej kuratora doszło w grudniu 2015 r. Sprawcy postawiono zarzut naruszenia nietykalności cielesnej. Postępowanie umorzono po przeproszeniu pokrzywdzonego kuratora przez sprawcę

⁶⁶ Nie wliczono kuratorów długotrwale nieobecnych w pracy.

I ZKSS, a ponadto postulowała o zwiększenie etatów kuratorskich na naradach nadzorczych Ministerstwa Sprawiedliwości.

(dowód: akta kontroli str. 1252; 1254-1255)

2. Dwie z sześciu (33%) osób dopuszczonych w okresie objętym kontrolą do podjęcia obowiązków aplikanta kuratorskiego (umowy o pracę zawarte 1 lipca i 15 grudnia 2015 r.), a następnie – kuratora zawodowego (odpowiednio od 1 kwietnia i 15 września 2016 r.), nie posiadały wymaganych zaświadczeń psychologicznych, o których mowa w § 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 19 września 2014 r. w sprawie badań lekarskich i psychologicznych kandydatów do objęcia urzędu sędziego⁶⁷. Dopiero w toku niniejszej kontroli przedłożono zaświadczenia o ich zdolności do pełnienia obowiązków zawodowego kuratora sądowego, w zakresie dotyczącym sprawności psychologicznej, wydane 13 grudnia 2017 r.

Obowiązek uzyskania zaświadczenia psychologicznego wynikał z art. 72 w zw. z art. 5 ust. 1 pkt 3 i ust. 3 ustawy o kuratorach sądowych. Zgodnie z art. 72 ww. ustawy, aplikantem kuratorskim może zostać ten, kto odpowiada warunkom określonym w art. 5 ust. 1 pkt 1-4 oraz przedłoży informację z Krajowego Rejestru Karnego, która jego dotyczy. Stosownie do art. 5 ust. 1 pkt 3 ww. ustawy, kuratorem zawodowym może być mianowany ten, kto m.in. jest zdolny ze względu na stan zdrowia do pełnienia obowiązków kuratora zawodowego. W myśl art. 5 ust. 3 ww. ustawy, do określania stanu zdrowia wymaganego do podjęcia obowiązków kuratora zawodowego lub aplikanta kuratorskiego stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące przeprowadzania badań kandydatów do objęcia urzędu sędziego.

(dowód: akta kontroli str. 1260-1276; 1436-1438; 1442-1444, 1632-1635)

Były Prezes SO⁶⁸, odpowiedzialny za zawarcie umów z aplikantami kuratorskimi i mianowanie kuratorów zawodowych wyjaśnił, że podjął decyzje pracownicze działając w zaufaniu do kompetencji Oddziału Kadr SO i Kuratora Okręgowego, jednakże przez nieuwagę doszło do niewychwycenia zaistniałych braków, tym samym zatrudnienie aplikantów bez ważnych orzeczeń psychologicznych nie było zamierzonym działaniem. Kurator Okręgowy (członek Komisji Rekrutacyjnej), do której zadań należało opiniowanie kandydatów na aplikantów kuratorskich, wyjaśniła, że ustawa nie przewiduje żadnej procedury, ani formy wyrażania tej opinii. Wyjaśniła ponadto, że prowadzenie naboru kandydatów na aplikantów kuratorskich i weryfikacja wymogów formalnych uprawniających do nawiązania z nimi stosunku pracy, należy do zadań Oddziału Kadr. Kierownik Oddziału Kadr SO, wyjaśnił, że nie uczestniczył w procedurze naboru aplikantów kuratorskich w 2015 r. i nie miał jakiegokolwiek wpływu na tok rekrutacji, ani też na dokonanie wyboru osób do zatrudnienia, gdyż czynności te realizowane były przez pięcioosobową Komisję Rekrutacyjną⁶⁹. Jak dalej wyjaśnił, Oddział Kadr SO, realizował w tym procesie wyłącznie czynności techniczne, które ograniczały się do upublicznienia ogłoszenia o naborze oraz przyjmowania dokumentów.

(dowód: akta kontroli str. 1408-1409; 1412; 1425-1434)

3. W przypadku 93 z 94 (99%) kuratorów społecznych powołanych w okresie objętym kontrolą do pełnienia tej funkcji, nie uzyskano zaświadczeń (w tym psychologicznych), potwierdzających spełnienie wymogu, o którym mowa w art. 5

⁶⁷ Dz. U. poz. 1293 ze zm.

⁶⁸ Pełniący funkcję w okresie od 28 marca 2012 r. do 9 listopada 2017 r.

⁶⁹ W jej skład wchodził: Prezes, Wiceprezes i Sędzia SO, Kurator Okręgowy oraz Zastępca Kuratora Okręgowego dla Dorosłych.

ust. 1 pkt 3 w zw. z art. 84 ust. 1 pkt 1 ustawy o kuratorach sądowych, tj. posiadania zdolności ze względu na stan zdrowia do pełnienia obowiązków kuratora.

(dowód: akta kontroli str. 1284; 1288-1289; 1298-1300; 1347; 1364-1365)

Była Prezes SR, odpowiedzialna za powołanie kuratorów społecznych w latach 2015–2017 wyjaśniła, że powoływanie kandydatów na kuratorów społecznych odbywa się na wniosek Kierowników Zespołów, po uprzednim dokonaniu merytorycznej oceny przydatności do pełnienia funkcji społecznej. Wyjaśniła dalej, że dokumentacja aplikujących o przyjęcie w poczet kuratorów społecznych oraz pozytywna ocena spełnienia przez nich warunków koniecznych do przyjęcia stanowiła podstawę do powoływania ich do pełnienia funkcji. Ponadto, była Prezes wyjaśniła: *„Jeżeli chodzi o spełnienie przez kandydatów na kuratorów społecznych koniecznego warunku zdolności ze względu na stan zdrowia do pełnienia obowiązków kuratora zawodowego, o którym mowa w art. 84 ust. 1 w zw. z art. 5 ust 1 pkt 3 ustawy o kuratorach sądowych, to zdolność ta badana była w oparciu o zaświadczenia lekarskie wydane przez lekarzy medycyny pracy wystawione dla potrzeb macierzystego zakładu pracy kuratorów społecznych lub przez lekarza rodzinnego w przypadkach gdy kurator społeczny był emerytem. W obecnym stanie prawnym, moim zdaniem brak jest podstaw do żądania od kandydata na stanowisko kuratora społecznego, badań przewidzianych dla kandydatów do objęcia urzędu sędziego. Ust. 3 art. 5 ustawy o kuratorach sądowych wskazuje, że konieczność przeprowadzenia takich badań, jak dla kandydatów do objęcia urzędu sędziego, dotyczy wyłącznie kuratorów zawodowych lub aplikantów kuratorskich...”*

(dowód: akta kontroli str. 1446-1447)

NIK zwraca uwagę, że wymóg posiadania zdolności ze względu na stan zdrowia do pełnienia obowiązków kuratora, określony w art. 5 ust. 1 pkt 3 ustawy o kuratorach sądowych, dotyczy zarówno kuratorów zawodowych, jak i społecznych. Kuratorzy zawodowi i kuratorzy społeczni są bowiem narażeni na te same „czynniki szkodliwe”, występujące w trakcie wykonywania czynności służbowych w terenie. Ponadto, zarówno kurator zawodowy, jak i kurator społeczny, winien charakteryzować się odpornością emocjonalną i empatią, jak również posiadać umiejętności samokontroli (panowania nad własnymi emocjami, nieujawniania emocji negatywnych w sytuacjach trudnych) oraz porozumiewania się z ludźmi. Badania przeprowadzone przez lekarzy medycyny pracy czy lekarzy rodzinnych, będące podstawą do wystawienia zaświadczeń, o których wspomniała Prezes SR, nie weryfikowały zdolności (w tym psychologicznych) do pełnienia obowiązków kuratora, gdyż nie były wykonywane w tym celu.

Ocena cząstkowa

W Sądzie zapewniono obsługę biurową ZKSS. Dwóch z sześciu aplikantów kuratorskich (a następnie kuratorów zawodowych) zatrudnionych w okresie objętym kontrolą, nie posiadało wymaganych zaświadczeń psychologicznych. W przypadku 93 z 94 kuratorów społecznych, powołanych w tym okresie, nie uzyskano zaświadczeń potwierdzających spełnienie wymogu zdolności ze względu na stan zdrowia do pełnienia obowiązków kuratora (w tym zaświadczeń psychologicznych). Kuratorzy zawodowi wypełniali obowiązek podnoszenia kwalifikacji zawodowych, a Kierownicy ZKSS – obowiązek przeprowadzania szkoleń kuratorów społecznych. Podjęto również działania w celu zapewnienia bezpieczeństwa kuratorom sądowym w czasie pracy w terenie. W okresie objętym kontrolą w ZKSS dla dorosłych występowały przekroczenia obowiązujących standardów obciążenia pracą kuratorów zawodowych, jednakże sytuacja ta uległa znaczącej poprawie.

3. Realizacja przez kuratorów sądowych zadań o charakterze wychowawczo-resocjalizacyjnym, diagnostycznym, profilaktycznym i kontrolnym

Opis stanu faktycznego

3.1. W latach 2014–2016 (według stanu na dzień 31 grudnia,) liczba spraw, które wpłynęły do ZKSS wyniosła odpowiednio 2 968; 3 055; 2 643, a w 2017 r. (według stanu na 30 czerwca) – 1 283. W porównaniu do 2014 r., w 2015 r. nastąpił nieznaczny wzrost liczby wpływających spraw – o 3%, a w 2016 r. – spadek o 11%. Spośród powyższych spraw:

- w 2014 r. 2 165 stanowiły sprawy karne⁷⁰, a 803 – sprawy rodzinne⁷¹ (odpowiednio 73% i 27% spraw ogółem);
- w 2015 r. 2 238 stanowiło sprawy karne⁷² i 817 – sprawy rodzinne⁷³ (odpowiednio 73% i 27% spraw ogółem);
- w 2016 r. 2 040 stanowiły sprawy karne⁷⁴, a 603 – sprawy rodzinne⁷⁵ (odpowiednio 77% i 23% spraw ogółem);
- w 2017 r. 976 stanowiły sprawy karne⁷⁶, a 307 – sprawy rodzinne⁷⁷ (odpowiednio 76% i 24% spraw ogółem).

⁷⁰ Z tego spraw z zakresu: 1) sprawowania orzeczonych dozorów – 1 079, w tym: a) 274 dotyczących przedterminowego zwolnienia; b) 778 dotyczących warunkowego zawieszenia kary; c) 27 dotyczących warunkowego umorzenia kary; 2) organizowania i kontrolowania wykonywania kary ograniczenia wolności oraz pracy społecznie użytecznej orzeczonej w zamian nieściągalnej grzywny – 599; 3) wykonywania kary pozbawienia wolności, środków karnych i środków zabezpieczających w systemie dozoru elektronicznego – 177; 4) kontroli wykonywania obowiązków przez skazanego w okresie próby bez dozoru – 296; 5) przygotowania skazanych do zwolnienia z zakładu karnego – 14. Pomocy postpenitencjarnej udzielono 158 osobom na kwotę 26.700,00 zł.

⁷¹ Z tego spraw z zakresu: 1) nadzorów – 416, w tym: a) opiekuńcze – 208, b) nieletnich – 165, c) leczenia odwykowego – 43; 2) opieki prawnej – 274; 3) udziału kuratora w kontaktach rodziców z dzieckiem – dwie; 4) odebrania osoby podlegającej władzy rodzicielskiej – cztery; 5) kontroli zobowiązań nałożonych na nieletnich i rodziców – 106; 6) nadzorów prowadzonych w ramach Placówki Opiekuńczo-Wychowawczej – jeden.

⁷² Z tego spraw z zakresu: 1) sprawowania orzeczonych dozorów – 1 040, w tym: a) 252 dotyczących przedterminowego zwolnienia; b) 758 dotyczących warunkowego zawieszenia kary; c) 30 dotyczących warunkowego umorzenia kary; 2) organizowania i kontrolowania wykonywania kary ograniczenia wolności oraz pracy społecznie użytecznej orzeczonej w zamian nieściągalnej grzywny – 778; 3) wykonywania kary pozbawienia wolności, środków karnych i środków zabezpieczających w systemie dozoru elektronicznego – 121; 4) kontroli wykonywania obowiązków przez skazanego w okresie próby bez dozoru – 288; 5) przygotowania skazanych do zwolnienia z zakładu karnego – osiem; 6) wykonywania nadzoru orzeczonego na podstawie art. 181a § 2 kkw – trzy. Pomocy postpenitencjarnej udzielono 146 osobom na kwotę 25.949,00 zł.

⁷³ Z tego spraw z zakresu: 1) nadzorów – 405, w tym: a) opiekuńcze – 207, b) nieletnich – 153, c) leczenia odwykowego – 45; 2) opieki prawnej – 284; 3) odebrania osoby podlegającej władzy rodzicielskiej – dwie; 4) kontroli zobowiązań nałożonych na nieletnich i rodziców – 126.

⁷⁴ Z tego spraw z zakresu: 1) sprawowania orzeczonych dozorów – 686, w tym: a) 206 dotyczących przedterminowego zwolnienia; b) 450 dotyczących warunkowego zawieszenia kary; c) 29 dotyczących warunkowego umorzenia kary; d) jedna dotycząca orzeczeń w trybie art. 97 § 1 kk albo art. 202b §1 kkw; 2) organizowania i kontrolowania wykonywania kary ograniczenia wolności oraz pracy społecznie użytecznej orzeczonej w zamian nieściągalnej grzywny – 1 034; 3) wykonywania kary pozbawienia wolności, środków karnych i środków zabezpieczających w systemie dozoru elektronicznego – 113; 4) kontroli wykonywania obowiązków przez skazanego w okresie próby bez dozoru – 183; 5) przygotowania skazanych do zwolnienia z zakładu karnego – 11; 6) wykonywania nadzoru orzeczonego na podstawie art. 181a § 2 kkw – 13. Pomocy postpenitencjarnej udzielono 136 osobom na kwotę 28.100,00 zł.

⁷⁵ Z tego spraw z zakresu: 1) nadzorów – 344, w tym: a) opiekuńcze – 198, b) nieletnich – 103, c) leczenia odwykowego – 43; 2) opieki prawnej – 162; 3) udziału kuratora w kontaktach rodziców z dzieckiem – pięć; 4) odebrania osoby podlegającej władzy rodzicielskiej – cztery; 5) kontroli zobowiązań nałożonych na nieletnich i rodziców – 88.

Liczba spraw w toku wносиła odpowiednio: 4 430, 4 104, 3 376 i 3 161. W porównaniu do 2014 r., w 2015 r. nastąpił spadek liczby spraw w toku – o 7%, a w 2016 r. – spadek o 24%. Liczba spraw zakończonych i spraw w toku wyniosła odpowiednio: 3 135, 3 381, 3 371 i 1 498. W porównaniu do 2014 r., w 2015 r., jak również w 2016 r. nastąpił wzrost liczby spraw zakończonych – o 8%.

Liczba przeprowadzonych wywiadów środowiskowych wyniosła:

- w 2014 r. 5 336⁷⁸ (w tym 4 663 przeprowadzili kuratorzy zawodowi, a 673 – kuratorzy społeczni);
- w 2015 r. 5 356⁷⁹ (odpowiednio 4 665 i 691);
- w 2016 r. 4 958⁸⁰ (odpowiednio 4 230 i 728);
- w 2017 r. 2 496⁸¹ (odpowiednio 2 177 i 319).

W 2014 r., 2015 r. i 2017 r. kuratorzy zawodowi przeprowadzili 87% wywiadów środowiskowych, a kuratorzy społeczni – 13%. W 2016 r. kuratorzy zawodowi przeprowadzili 85% wywiadów środowiskowych, a kuratorzy społeczni – 15%.

Spośród Zespołów w SR, najwięcej wywiadów środowiskowych przeprowadził II ZKSS – od 61% do 64% w poszczególnych latach. III ZKSS przeprowadził ich od 19% do 22%, a I ZKSS – od 16% do 18%.

(dowód: akta kontroli str. 1041-1044; 1099-1207)

3.2. W wyniku badania 10 spraw prowadzonych przez kuratorów sądowych (z tego pięciu przez kuratorów dla dorosłych⁸² i pięciu – przez kuratorów rodzinnych⁸³) ustalono, że przebieg prowadzonych spraw oraz terminowość i prawidłowość podejmowanych czynności nie budziły zastrzeżeń, z wyjątkiem przetwarzania danych osobowych w jednej ze spraw z naruszeniem obowiązujących w SR regulacji, co opisano poniżej w sekcji *Ustalone nieprawidłowości*.

Kuratorzy I i III ZKSS prawidłowo realizowali obowiązki wynikające z rozporządzeń Ministra Sprawiedliwości regulujących wykonywanie czynności przez kuratorów sądowych w sprawach karnych wykonawczych⁸⁴. Kierownicy ZKSS terminowo

⁷⁶ Z tego spraw z zakresu: 1) sprawowania orzeczonych dozorów – 289, w tym: a) 101 dotyczących przedterminowego zwolnienia; b) 180 dotyczących warunkowego zawieszenia kary; c) osiem dotyczących warunkowego umorzenia kary; 2) organizowania i kontrolowania wykonywania kary ograniczenia wolności oraz pracy społecznie użytecznej orzeczonej w zamian nieściągalnej grzywny – 535; 3) wykonywania kary pozbawienia wolności, środków karnych i środków zabezpieczających w systemie dozoru elektronicznego – 74; 4) kontroli wykonywania obowiązków przez skazanego w okresie próby bez dozoru – 64; 5) przygotowania skazanych do zwolnienia z zakładu karnego – pięć; 6) wykonywania nadzoru orzeczonego na podstawie art. 181a § 2 kkw – dziewięć. Pomocy postpenitencjarnej udzielono 46 osobom na kwotę 8.900,00 zł.

⁷⁷ Z tego spraw z zakresu: 1) nadzorów – 178, w tym: a) opiekuńcze – 88, b) nieletnich – 44, c) leczenia odwykowego – 46; 2) opieki prawnej – 100; 3) kontroli zobowiązań nałożonych na nieletnich i rodziców – 29.

⁷⁸ I ZKSS 924, II ZKSS 3 349 i III ZKSS 1 063.

⁷⁹ I ZKSS 847, II ZKSS 3 305 i III ZKSS 1 204.

⁸⁰ I ZKSS 823, II ZKSS 3 175 i III ZKSS 960.

⁸¹ I ZKSS 440, II ZKSS 1 519 i III ZKSS 537.

⁸² Z tego: dwóch spraw związanych z wykonywaniem dozoru, sprawy związanej z wykonywaniem kary ograniczenia wolności, sprawy związanej z wykonywaniem nadzoru na podstawie art. 181a par. 2 kkw, sprawy dotyczącej przygotowania skazanego do życia po zwolnieniu z zakładu karnego.

⁸³ Z tego: sprawy związanej z wykonywaniem nadzoru dotyczącego spraw nieletnich, sprawy dotyczącej kontroli zobowiązań nałożonych na nieletnich i rodziców, sprawy związanej z wykonywaniem nadzoru dotyczącego spraw opiekuńczych, sprawy związanej z nadzorem leczenia odwykowego, sprawy dotyczącej udziału kuratora w kontaktach rodziców z dzieckiem.

⁸⁴ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 lutego 2013 r. w sprawie sposobu wykonywania obowiązków i uprawnień przez kuratorów sądowych w sprawach karnych wykonawczych (Dz. U. poz. 335 ze zm.), obowiązujące do 15 lipca 2016 r. i rozporządzenie Ministra

powierzali kuratorom sprawowanie dozoru. Kuratorzy zawodowi wywiązywali się z obowiązku przedkładania sprawozdań dotyczących dozoru (rozpoczęcia, przebiegu i zakończenia) oraz systematycznego, nie rzadziej niż raz na sześć miesięcy, pozyskiwania informacji o skazanym z Krajowego Rejestru Karnego, a karty dozoru zawierały wszystkie wymagane elementy (w szczególności miejsca, daty i godziny dokonanych czynności). Systematycznie kontrolowano i dokumentowano wykonywanie prac społecznie użytecznych przez dozorowanego, w tym egzekwowano obowiązek przekazywania kuratorowi odpisu harmonogramu pracy przez wyznaczonych pracowników podmiotów, w których ją wykonywał.

Kuratorzy II ZKSS przestrzegali przepisów zawartych w dziale IV ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich⁸⁵ oraz rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 czerwca 2014 r. w sprawie nadzoru nad nieletnim⁸⁶, w szczególności dotyczących terminów rozdziału spraw wpływających do Zespołu, terminów nawiązywania kontaktu z nieletnim oraz z jego opiekunami prawnymi, dokumentowania przebiegu nadzoru, składania do sądu sprawozdań w tym zakresie. Prowadząc nadzór dotyczący leczenia odwykowego, kuratorzy II ZKSS przestrzegali przepisów rozporządzenia Ministrów Sprawiedliwości oraz Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 7 maja 1983 r. w sprawie zasad i trybu wykonywania nadzoru nad osobami, w stosunku do których orzeczony został obowiązek poddania się leczeniu odwykowemu⁸⁷. W sprawie dotyczącej udziału kuratora w kontaktach rodziców z dzieckiem nadzorujący wypełnił obowiązki wynikające z rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 czerwca 2003 r. w sprawie szczegółowego sposobu wykonywania uprawnień i obowiązków kuratorów sądowych⁸⁸, w szczególności składał bez zbędnej zwłoki sądowi notatki z przebiegu tych kontaktów.

(dowód: akta kontroli str. 1621-1630)

3.3. W okresie objętym kontrolą, kuratorzy ZKSS SR podejmowali współpracę m.in. z urzędami miasta/gminy, miejskimi/gminnymi ośrodkami pomocy społecznej, przedsiębiorstwami gospodarki komunalnej, domami pomocy społecznej, szkołami, szpitalami, poradniami psychologicznymi, jednostkami zajmującymi się leczeniem uzależnień, izbami wytrzeźwień, świetlicami socjoterapeutycznymi, ośrodkiem interwencji kryzysowej, powiatowym urzędem pracy oraz stowarzyszeniami i fundacjami.

Efektami tej współpracy było zapewnienie: wsparcia finansowego, schronienia i wyżywienia osobom bezdomnym opuszczającym jednostki penitencjarne, pomocy osobom uzależnionym i ich rodzinom, pomocy psychologicznej, wsparcia terapeutycznego, poradnictwa (medycznego, prawnego), dostępu do ofert pracy i szkoleń, możliwości uzupełnienia przez dozorowanych i nadzorowanych braków w wykształceniu.

Kara ograniczenia wolności w postaci nieodpłatnej kontrolowanej pracy na cele społeczne i pracy społecznie użytecznej była realizowana w wyniku współpracy

Sprawiedliwości z dnia 13 czerwca 2016 r. w sprawie sposobu i trybu wykonywania czynności przez kuratorów sądowych w sprawach karnych wykonawczych (Dz. U. z 2016 r. poz. 969), obowiązujące od 16 lipca 2016 r.

⁸⁵ Dz. U. z 2016 r., poz. 1654 ze zm.

⁸⁶ Dz. U. poz. 855.

⁸⁷ Dz. U. Nr 25, poz. 110.

⁸⁸ Dz. U. z 2014 r., poz. 989.

prowadzonej m.in. w takich podmiotach jak domy pomocy społecznej, szkoły, przedsiębiorstwa gospodarki komunalnej, szpital, hospicjum.

(dowód: akta kontroli str. 575-580; 593-598; 606-612)

3.4. W latach 2014–2017 (do 30 września 2017 r.) kuratorzy zawodowi SR przeprowadzili łącznie 264 badań na obecność alkoholu (z tego 41 w 2014 r., 91 w 2015 r., 77 w 2016 r. i 55 w 2017 r.) oraz 15 badań na obecność w organizmie substancji odurzających lub psychotropowych (z tego dwa w 2014 r., jedno w 2015 r., pięć w 2016 r. i siedem w 2017 r.).

Badania przeprowadzono z użyciem sprzętu i odczynników zakupionych przez SR, w tym trzech alkomatów zakupionych w kwietniu i maju 2012 r. W celu realizacji badań krwi w przypadku, o których mowa w § 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 16 stycznia 2012 r. w sprawie sposobu przeprowadzania badań na obecność alkoholu, środków odurzających lub substancji psychotropowych w organizmie skazanego lub sprawcy oddanego pod dozór lub zobowiązanego do powstrzymania się od nadużywania alkoholu lub używania środków odurzających lub substancji psychotropowych, ich dokumentowania oraz weryfikacji⁸⁹, zawarto dwie umowy ze szpitalem, obowiązujące w okresach od 6 lipca 2012 r. do 31 grudnia 2016 r. oraz od 1 maja 2017 r. do 30 kwietnia 2020 r. Badania te nie były jednak przeprowadzane w okresie objętym kontrolą. Dyrektor SR wyjaśnił, że gdyby w okresie od stycznia do kwietnia 2017 r. zachodziła konieczność przeprowadzenia badań krwi (która jednak nie wystąpiła), to szpital z pewnością by je wykonał, gdyż jest to jedyna jednostka służby zdrowia na terenie Gliwic wykonująca takie badania i spełniająca odpowiednie standardy.

Ustniki do alkomatów po przeprowadzeniu badania były wydawane osobom badanym, a zużyte testy na obecność środków odurzających również były wydawane osobom poddawanych badaniom lub wyrzucane do śmieci, gdyż, jak wyjaśnili Kierownicy Zespołów, zgodnie z treścią ulotki zamieszczoną przez producenta, urządzenia te nie wymagały specjalistycznej utylizacji.

Jak wyjaśnili Kierownicy ZKSS, w okresie objętym kontrolą nie wystąpiły braki w wyposażeniu służącym do przeprowadzania badań na obecność alkoholu, narkotyków, czy środków psychotropowych, a badania te były przeprowadzane zgodnie z przepisami powszechnie obowiązującymi (w SR nie wprowadzono uregulowań wewnętrznych w tym zakresie).

(dowód: akta kontroli str. 573-574; 581-591; 601; 612-613; 1035-1040; 1213)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następującą nieprawidłowość:

W jednej z dziesięciu zbadanych spraw doszło do przetwarzania sensytywnych danych osobowych osób nadzorowanych⁹⁰ (zawartych w mailu, który wpłynął 15 października 2015 r. z innej jednostki na prywatny adres kuratora społecznego, a jego wydruk został zamieszczony w aktach sprawy) przy użyciu prywatnego nośnika informatycznego podłączonego do sieci *Internet*, pomimo zakazu wynikającego z *Instrukcji zabezpieczania danych osobowych dla kuratorów społecznych ustanowionych w Sądzie Rejonowym w Gliwicach*.

(dowód: akta kontroli str.168-170; 1573)

Kierownik II ZKSS wyjaśniła: „...kuratorzy społeczni podają swoje prywatne adresy mailowe, bo nie mają skrzynek adresowych służbowych. Służą im one przy

⁸⁹ Dz. U. poz. 104.

⁹⁰ Sprawa Alkk 25/15.

ustalaniu terminów posiedzeń grup roboczych. Ta sytuacja, była jakąś wyjątkową, i chcę zwrócić uwagę, że to nie kurator społeczny wytworzył i wysłał informacje zawierające dane sensytywne, a był jedynie odbiorcą tej wiadomości. Niemniej winnam wówczas zwrócić uwagę, czego nie zrobiłam i nie potrafię wytłumaczyć dlaczego nie skojarzyłam, że ta przetwarzana informacja wraz z zawartymi w niej danymi narusza Instrukcję przetwarzania danych osobowych. Dla mnie ważna była treść tej notatki ze względów na prowadzony nadzór nad tą sprawą (...) Co jednak nie usprawiedliwia żadnej ze stron, gdyż doszło do przetwarzania danych wrażliwych z użyciem nośnika połączonego z internetem.

(dowód: akta kontroli str. 1568-1570)

Administrator systemów informatycznych (pełniący tę funkcję w SR do października 2017 r.), któremu powierzono nadzór nad przestrzeganiem procedur przetwarzania danych osobowych wyjaśnił, że każdy kurator społeczny dostarczający nośnik celem zaszyfrowania go odbywał krótkie szkolenie przeprowadzone bezpośrednio przez niego lub innego pracownika Oddziału Informatycznego. Nie potrafił podać, ilu kuratorów społecznych w okresie objętym kontrolą zostało przeszkolonych z użytkowania zaszyfrowanych nośników danych, ani liczby zaszyfrowanych nośników danych przeznaczonych do przetwarzania danych osobowych przez kuratorów społecznych, tłumacząc to dużym obciążeniem pracą podczas pełnienia swojej funkcji.

(dowód: akta kontroli str. 1569-1570)

Zdaniem NIK, powyższe świadczy o braku wystarczającego nadzoru w SR nad przetwarzaniem przez kuratorów społecznych danych osobowych przy użyciu nośników informatycznych.

Ocena cząstkowa

Dziesięć zbadanych spraw było prowadzonych przez kuratorów sądowych rzetelnie i zgodnie z obowiązującymi przepisami, z wyjątkiem przypadku przetwarzania danych osobowych z naruszeniem obowiązujących w SR regulacji. W ZKSS efektywnie współpracowano z podmiotami, których celem działania jest pomoc w społecznej readaptacji skazanych, oraz z samorządem i organizacjami społecznymi, które statutowo zajmują się opieką, wychowaniem, resocjalizacją, leczeniem i świadczeniem pomocy społecznej w środowisku otwartym. Zapewniono również warunki umożliwiające przeprowadzenie badań na obecność w organizmie alkoholu oraz substancji odurzających lub psychotropowych.

4. Nadzór i kontrola nad działalnością kuratorów sądowych

Opis stanu faktycznego

4.1. Pomimo iż w całym badanym okresie dochodziło do przekroczeń maksymalnych dopuszczalnych obciążeń kuratorów zawodowych liczbą prowadzonych spraw (co opisano w pkt 2.3.), to obciążenia te, rozkładane były równomiernie, a działania korygujące podejmowane przez Kierowników poszczególnych ZKSS były podyktowane koniecznością zapewnienia ciągłości pracy w przypadkach długotrwałych absencji kuratorów.

(dowód: akta kontroli str.417-418; 448-449; 453-460)

4.2. Jak wyjaśniła Główna Księgowa SR, w latach 2014–2017, przy konstruowaniu budżetu SR konsultacje z Kierownikami Zespołów w sprawie planowania wydatków na ZKSS odbywały się ustnie i dotyczyły planowania wydatków na szkolenia oraz zakupów wyposażenia. W maju 2017 r. Kierownicy ZKSS złożyli pisemne zapotrzebowania na środki z budżetu na 2018 r.

Od stycznia 2014 r. do 30 września 2017 r., na funkcjonowanie ZKSS, z budżetu SR wydatkowano 15.385.980,21 zł, z tego w 2014 r. 3.985.200,10 zł, w 2015 r. 4.041.704,59 zł, w 2016 r. 4.240.722,17 zł i w 2017 r. (do 30 września) 3.118.353,35 zł. Stanowiło to odpowiednio 98,3%, 101,2%, 101,5% i 73,5% planu wydatków ujętych w ustawie budżetowej, które w części przeznaczonej na funkcjonowanie służby kuratorskiej w SR w Gliwicach ustalono na poziomie odpowiednio: w 2014 r. 4.055.000,00 zł, w 2015 r. 3.992.000,00 zł, w 2016 r. 4.179.000,00 zł i na 2017 r. 4.244.000,00 zł. Największą grupę wydatków wykonanych stanowiły wynagrodzenia kuratorów zawodowych wraz z wydatkami rzeczowymi. Wyniosły one łącznie w okresie od stycznia 2014 r. do 30 września 2017 r. 10.020.506,67 zł⁹¹, z tego: w 2014 r. 2.552.033,82 zł⁹², w 2015 r. 2.571.481,15 zł⁹³, w 2016 r. 2.780.154,13 zł⁹⁴ i w 2017 r. (do 30 września) 2.116.837,57 zł⁹⁵. Wydatki wykonane na rzecz kuratorów społecznych wyniosły 5.365.473,54 zł⁹⁶, z tego w 2014 r. 1.433.166,28 zł⁹⁷, w 2015 r. 1.470.223,44 zł⁹⁸, w 2016 r. 1.460.568,04 zł⁹⁹ i w 2017 r. (do 30 września 2017 r.) 1.001.515,78 zł¹⁰⁰.

(dowód: akta kontroli str. 1212-1215)

4.3. Kierownicy ZKSS wyjaśnili, że zatwierdzając, przygotowywane przez kuratorów zawodowych, wnioski dotyczące przyznania przez Prezesa SR w Gliwicach ryczałtu kuratorom społecznym z tytułu zwrotu kosztów ponoszonych w związku ze sprawowaniem dozoru lub nadzoru¹⁰¹, kierowali się: wysokością planu finansowego na dany rok budżetowy, liczbą wykonanych przez kuratorów społecznych czynności w poszczególnych dozorach/nadzorach, stopniem trudności prowadzonych dozorów/nadzorów, odległością od miejsca zamieszkania lub pracy kuratora społecznego do miejsca zamieszkania dozorowanego/nadzorowanego, jakością merytoryczną dokumentacji z przeprowadzonych czynności. Weryfikowali również, czy kwota ryczałtu, mieści się w ustalonych widełkach kwoty bazowej.

Na podstawie art. 90 ust. 1 i 2 ustawy o kuratorach sądowych kuratorom społecznym przyznano, z tytułu zwrotu kosztów ponoszonych w związku ze sprawowaniem przez nich dozoru lub nadzoru 94 894 ryczałty na kwotę 5.241.187,33 zł, z tego w 2014 r. 27 659 ryczałtów na kwotę 1.402.952,28 zł, w 2015 r. 27 100 ryczałtów na kwotę 1.446.426,63 zł, w 2016 r. 24 603 ryczałty na kwotę 1.425.968,96 zł i w 2017 r. (do 30 września) 15 532 ryczałty na kwotę 965.839,46 zł. Średnia kwota przyznanych ryczałtów w badanym okresie wyniosła: 50,72 zł w 2014 r. 53,37 zł w 2015 r., 57,96 zł w 2016 r. i 62,18 zł w 2017 r. (do 30 września). Kwoty te mieściły się w przedziale od 2% do 4% wartości kwoty bazowej ustalonej dla kuratorów zawodowych na podstawie przepisów

⁹¹ W tym wydatki rzeczowe 93.180,48 zł.

⁹² W tym na wydatki rzeczowe 10.991,69 zł.

⁹³ W tym na wydatki rzeczowe 27.637,56 zł.

⁹⁴ W tym na wydatki rzeczowe 36.658,79 zł.

⁹⁵ W tym na wydatki rzeczowe 17.892,44 zł.

⁹⁶ W tym na kuratelę dorosłych wydano 2.904.252,35 zł, a na kuratelę rodzinną i nieletnich 2.461.221,19 zł.

⁹⁷ W tym na kuratelę dorosłych wydano 803.857,24 zł, a na kuratelę rodzinną i nieletnich 629.309,04 zł.

⁹⁸ W tym na kuratelę dorosłych wydano 837.762,30 zł, a na kuratelę rodzinną i nieletnich 632.461,14 zł.

⁹⁹ W tym na kuratelę dorosłych wydano 803.458,98 zł, a na kuratelę rodzinną i nieletnich 657.109,06 zł.

¹⁰⁰ W tym na kuratelę dorosłych wydano 459.173,83 zł, a na kuratelę rodzinną i nieletnich 542.341,95 zł.

¹⁰¹ Który wynosi od 2% - do 4% kwoty bazowej ustalonej dla kuratorów zawodowych na podstawie przepisów o kształtowaniu wynagrodzeń w państwowej sferze budżetowej. Od 2009 r. kwota ta wynosi 1.873,84 r.

o kształtowaniu wynagrodzeń w państwowej sferze budżetowej i wyniosły odpowiednio 2,71%, 2,85%, 3,09% i 3,32% kwoty bazowej. W okresie objętym kontrolą systematycznie zmniejszała się liczba przyznawanych ryczałtów, co przełożyło się na wzrost średniej kwoty ryczałtu – z 50,72 zł w 2014 r. do 62,18 zł w 2017 r. (do 30 września). Kwoty przyznanych ryczałtów kuratorom społecznym nie wykazywały jednoznacznej tendencji wzrostowej wraz z końcem roku budżetowego.

Kuratorom dla dorosłych przyznano 51 974¹⁰² ryczałtów na łączną kwotę 2.809.918,30 zł¹⁰³, co stanowiło 54,8% liczby ryczałtów przyznanych kuratorom społecznym i 53,6% wypłaconej im z tego tytułu kwoty. Kuratorom rodzinnym przyznano 42 920 ryczałtów na łączną kwotę 2.431.269,03 zł, co stanowiło 45,2% liczby ryczałtów przyznanych kuratorom społecznym i 46,4% wypłaconej im z tego tytułu kwoty. Średnie stawki ryczałtu wypłaconego kuratorom społecznym rodzinnym były wyższe i wynosiły 3,02% kwoty bazowej, podczas gdy średnie stawki ryczałtu wypłaconego kuratorom społecznym dla dorosłych wynosiły 2,90% i 2,87% i 2,90%.

Ponadto, za przeprowadzenie wywiadu w postępowaniu wykonawczym w sprawie nieobjętej dozorem, na podstawie art. 90 ust. 4 ustawy o kuratorach sądowych, kuratorom społecznym dla dorosłych wypłacano 1 227 ryczałtów w łącznej wysokości 91.888,70 zł, z tego w 2014 r. 246 na kwotę 18.437,70 zł, w 2015 r. 220 na kwotę 16.489,00 zł, w 2016 r. 370 na kwotę 27.656,55 zł i w 2017 r. (do 30 września) 1 227 na kwotę 91.888,70 zł.

Kuratorom społecznym rodzinnym, za obecność przy kontaktach rodziców z dziećmi ustalonych przez sąd opiekuńczy, na podstawie art. 91 ust. 1 pkt 3 i ust. 2 ustawy o kuratorach sądowych wypłacono 134 ryczałty w łącznej wysokości 25.108,92 zł, z czego w 2014 r. 49 na kwotę 9.181,62 zł, w 2015 r. 39 na kwotę 7.307,82 zł, w 2016 r. i w 2017 r. (do 30 września) po 23 na kwotę 4.309,74 zł. Za przeprowadzenie wywiadu środowiskowego określonego w art. 214 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego¹⁰⁴, na podstawie art. 91 ust. 1 pkt 1 ustawy o kuratorach sądowych przyznano 25 ryczałtów na łączną kwotę 1.873,75 zł.

Na wykonywanie kurateli przez kuratorów społecznych pełniących swoje funkcje w I, II i III ZKSS w okresie objętym kontrolą wydatkowano łącznie 5.360.058,70 zł.

(dowód: akta kontroli str. 1007-1008; 1029-1030; 1032-1033; 1228-1243)

4.4. Stosownie do art. 41 ust. 1 pkt 10 ustawy o kuratorach sądowych, Kierownicy Zespołów realizowali obowiązek nadzorowania terminowości wykonywania obowiązków przez kuratorów sądowych. Czynności nadzorcze obejmowały comiesięczną oraz bieżącą wrywkową kontrolę urządzeń ewidencyjnych prowadzonych w systemach informatycznych jak również sprawdzanie teczek prowadzonych nadzorów i dozorów tak własnych, jak i powierzonych. W przypadku stwierdzenia niedotrzymania terminów lub innych nieprawidłowości, Kierownicy Zespołów formułowali zalecenia w przeznaczonych do tego celu zakładkach systemów informatycznych lub przesyłali je drogą mailową albo przeprowadzali rozmowy wyjaśniające z osobami odpowiedzialnymi za stwierdzone nieprawidłowości. Skuteczność prowadzonego nadzoru terminowości wykonywania obowiązków przez kuratorów sądowych potwierdzają ustalenia z badania próby spraw prowadzonych w okresie objętym kontrolą (co opisano powyżej w pkt 3.2.).

(dowód: akta kontroli str. 1312-1313; 1328-1329; 1340-1343)

¹⁰² W tym 25.067 w I ZKSS i 26.907 w III ZKSS.

¹⁰³ W tym na kwotę: 1.364.345,15 zł w I ZKSS i 1.445.573,15 zł w III ZKSS.

¹⁰⁴ Dz. U. z 2017 r. poz. 1904 ze zm.

4.5. Kierownicy I i III ZKSS wyjaśnili, że, stosownie do § 48 rozporządzenia w sprawie wykonywania czynności w sprawach karnych wykonawczych omawiali z przewodniczącym właściwego wydziału ds. karnych oraz innymi sędziami SR na bieżąco, w sposób adekwatny do zaistniałych potrzeb i bez zbędnej zwłoki problemy i zagadnienia dotyczące prowadzonych spraw. Jeśli zachodziła taka konieczność, ze spotkań tych sporządzali notatki, które następnie włączano do teczek prowadzonych dozorów będących przedmiotem spotkań.

(dowód: akta kontroli str. 1008; 1033; 1314-1315; 1344)

4.6. W okresie objętym kontrolą służby Prezesa SO przeprowadziły łącznie dziewięć kontroli/wizytacji/lustracji, z czego trzy przeprowadzono w 2016 r. w zakresie organizacji pracy, ruchu spraw, urządzeń ewidencyjnych oraz prawidłowości i terminowości wykonywania czynności przez poszczególne sekretariaty Zespołów. Wnioski pokontrolne dotyczyły usprawnienia pracy sekretariatów poprzez dokonanie konfiguracji systemów informatycznych oraz zakupu drukarek. Pozostałe sześć przeprowadzono w 2014 r., 2015 r. i 2017 r., w przedmiocie przestrzegania przez kuratorów sądowych obowiązujących przepisów. Zespoły SR zostały ocenione przez służbę Prezesa SO dobrze lub bardzo dobrze, a uwagi zawarte w protokołach z przeprowadzonych czynności dotyczyły uchybień stwierdzonych w dokumentowaniu nadzorów i dozorów oraz dokumentowaniu sprawowania nadzoru przez kuratorów zawodowych nad czynnościami powierzonymi kuratorom społecznym. Sprawozdania Kierowników Zespołów z wykonania zaleceń sformułowanych w protokołach z przeprowadzonych wizytacji i lustracji zostały przekazane do SO w terminach wskazanych przez kontrolujących wraz z opisem podjętych działań mających na celu usunięcie stwierdzonych uchybień.

(dowód: akta kontroli str. 120-124; 1455-1567)

Ocena cząstkowa

Kierownicy ZKSS zapewnili równomierne obciążenie pracą kuratorów zawodowych oraz jednolite kryteria przyznawania ryczałtów kuratorom społecznym, jak również skuteczny nadzór terminowości wykonywania obowiązków przez kuratorów sądowych.

5. Obowiązki o charakterze sprawozdawczym

Opis stanu faktycznego

5.1. W okresie objętym kontrolą Kierownicy Zespołów, realizując obowiązek określony w art. 41 ust. 1 pkt 12 ustawy o kuratorach sądowych, sporządzali roczne, półroczne, kwartalne oraz miesięczne informacje dotyczące funkcjonowania ZKSS.

Za okresy roczne sporządzano: informacje dotyczące wykonania kary ograniczenia wolności i pracy społecznie użytecznej (przekazywane Prezesowi SR) oraz informacje dotyczące prognozowanej liczby osób kierowanych w kolejnym roku kalendarzowym do wykonania kary ograniczenia wolności i pracy społecznie użytecznej w celu ich ubezpieczenia (przekazywane Kuratorowi Okręgowemu), jak również sprawozdania z działalności ośrodków kuratorskich. Za okresy roczne i półroczne sporządzano sprawozdania MS-S40 z działalności kuratorskiej służby sądowej. ZKSS wypełniały ten obowiązek terminowo.

5.2. W ZKSS sporządzano również inne sprawozdania i informacje, których adresatem byli Prezes SR w Gliwicach, Dyrektor SR w Gliwicach lub Kurator Okręgowy.

Za okresy kwartalne sporządzano: informacje o liczbie osób, którym udzielono pomocy postpenitencjarnej¹⁰⁵ (przekazywane Kuratorowi Okręgowemu) oraz informacje dotyczące liczby kuratorów społecznych, działalności sekretariatu, zmian uprawnień do przetwarzania danych osobowych, rzetelności doręczenia przesyłek pocztowych (przekazywane Prezesowi SR).

Za okresy miesięczne sporządzano: informacje dotyczące stanu środków i zapotrzebowania na środki z Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym i Pomocy Postpenitencjarnej¹⁰⁶, informacje o reklamacjach kierowanych do dostawcy przesyłek poleconych, informacje dotyczące obciążenia pracą pracowników sekretariatów ZKSS, informacje o liczbie zapytań skierowanych do Krajowego Rejestru Karnego oraz informacje dotyczące terminowości w przekazywaniu przez XIII Wydział Wykonywania Orzeczeń Karnych wyroków i postanowień.

(dowód: akta kontroli str. 36-111, 945-1002, 1099-1205)

5.3. W okresie objętym kontrolą, Kierownicy ZKSS SR w Gliwicach analizowali rzeczywiste potrzeby w zakresie wykorzystania danych przedstawianych w sprawozdaniach i informacjach. Wskutek tego, Kierownicy I i III ZKSS złożyli w dniu 31 maja 2017 r. wniosek do Prezesa SR o zmianę dwóch zarządzeń¹⁰⁷ dotyczących przedkładania comiesięcznych informacji w zakresie terminowości w przekazywaniu wyroków i postanowień. Wniosek został uwzględniony przez Prezesa SR, który zobligował Kierowników do przedstawiania tych informacji wyłącznie w przypadku wystąpienia uchybień terminom.

W 2016 r. zwolniono ZKSS z obowiązku składania sprawozdań dotyczących miernika spraw zakończonych (z uwagi na powielanie danych przedstawianych w sprawozdaniach MS-S40) i obciążenia obowiązkami pracowników sekretariatu.

Do przetwarzania danych statystycznych ZKSS SR wykorzystywały system SAWA – „Kuratela”¹⁰⁸ i „Kurator”¹⁰⁹.

(dowód: akta kontroli str. 1313-1314; 1318-1319; 1330;1343-1344)

Ocena częściowa

W ZKSS terminowo realizowano obowiązek sporządzania sprawozdań MS-S40 z działalności kuratorskiej służby sądowej, jak również przedstawiano Prezesowi SR, Dyrektorowi SR lub Kuratorowi Okręgowemu inne wymagane sprawozdania i informacje. Skutecznie analizowano zakres przekazywanych danych, celem wyeliminowania zbędnych obowiązków w tym zakresie.

IV. Wnioski

Wnioski pokontrolne

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli¹¹⁰, wnosi o:

¹⁰⁵ Pisma Kuratora Okręgowego Kur.O 604-48/11 z dnia 13 kwietnia 2012 r. , Kur.O 604-23/14 z dnia 7 kwietnia 2014 r. oraz Kur.O 604-8/15 z dnia 18 lutego 2015 r.

¹⁰⁶ Obecnie Fundusz Sprawiedliwości.

¹⁰⁷ Adm-0720-4/15 (poprzedzone Adm-0720-95/12) i Adm-412-24/14.

¹⁰⁸ I i III ZKSS.

¹⁰⁹ II ZKSS.

¹¹⁰ Dz. U. z 2017 r. poz. 524. W dalszej części *ustawa o NIK*.

1. Podjęcie działań zapewniających przedkładanie stosownych zaświadczeń (w tym psychologicznych), potwierdzających spełnienie przez kuratorów społecznych wymogu posiadania zdolności ze względu na stan zdrowia do pełnienia obowiązków na stanowisku kuratora.
2. Wzmocnienie nadzoru nad przetwarzaniem przez kuratorów społecznych danych osobowych przy użyciu nośników informatycznych.
3. Poinformowanie Prezesa Sądu Okręgowego w Gliwicach oraz Kuratora Okręgowego Sądu Okręgowego w Gliwicach o następujących stwierdzonych w trakcie kontroli nieprawidłowościach w zakresie wykonywania obowiązków przez kuratorów sądowych:
 - przekroczeniu obowiązujących standardów obciążenia pracą kuratorów zawodowych,
 - braku wymaganych zaświadczeń psychologicznych dwóch osób przyjętych na aplikację kuratorską, a następnie zatrudnionych jako kuratorzy zawodowi.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do Dyrektora Delegatury NIK w Katowicach.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Katowice, dnia 31 stycznia 2018 r.

**Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Katowicach**

**Kontroler nadzorujący
Monika Kopczyk
Doradca ekonomiczny**

.....

